

Rapport från Miljöforskningsberedningens seminarium om miljöpolitikens spelplan

Sheraton Stockholm Hotel, den 29:e november 2012

Bakgrund

Den 29 november 2012 arrangerade Miljöforskningsberedningen ett seminarium för att diskutera hur miljöpolitikens förutsättningar kan komma att förändras i framtiden, vilken roll miljöpolitiken skulle komma att spela och hur politikområdet var organiserat. I detta ingick även frågan om Sveriges roll i det internationella arbetet och vilken betydelse det har att Sverige agerar som föregångsland. Till seminariet, som modererades av Eva Krutmeijer, bjöds utöver beredningens ledamöter ett antal personer med erfarenheter från miljöpolitik ur olika perspektiv.¹ Miljöminister Lena Ek deltog i seminariets andra del. Förhoppningen inför seminariet var att få till stånd en fri och analytisk diskussion kring existerande och framtida utvecklingstendenser, som ett första steg i en vidare process som Miljöforskningsberedningen påbörjat i syfte att utforska miljöpolitikens spelplan idag och i framtiden. Inför seminariet hade Stockholm Environment Institute (SEI) tagit fram ett underlag med syftet att stimulera och vägleda diskussionen.²

Denna rapport sammanfattar de presentationer och diskussioner som hölls vid seminariet.³ För att främja en öppen diskussion hölls mötet under Chatham House-regler. Den diskussion som sammanfattas återspeglar därmed enskilda deltagares yttranden och inte nödvändigtvis Miljöforskningsberedningens samstämmiga syn.

Seminariet

1. Introduktion

Anders Turesson (Miljödepartementet) hälsade välkommen och uppmanade till diskussion kring miljöpolitiken som sådan – dess förutsättningar och möjligheter – snarare än specifika miljöproblem. Turesson nämnde kort de fyra teman som introducerats i diskussionsunderlaget och som rundabordsdiskussioner senare skulle fokusera på. Temana var baserade på de intervjuer som SEI genomfört med Miljöforskningsberedningens ledamöter och rörde;

1. miljöpolitiken som en framtidsfråga – att ha en vision och en agenda,
2. gränsöverskridande miljöfrågor kontra sektorsansvar,
3. relationen mellan forskning och miljöpolitik, samt
4. förändringar i den internationella spelplanen och Sveriges framtida roll.

Seminariet utgjorde startpunkt för processen att utkristallisera miljöpolitikens spelplan som Miljöforskningsberedningen, vid sitt första möte, beslutat att inleda.

Moderator Eva Krutmeijer betonade den chans att påverka framtidens miljöpolitik som tillfället gav, och att seminariets diskussioner skulle fokusera på framtiden. Deltagarna var placerade på ett sätt som syftade till att främja dialog över kunskapsområden.

---

¹ Se deltagarlista i bilaga 1

² Se separat diskussionsunderlag *"Miljöpolitikens spelplan: Ett diskussionsunderlag inför seminarium"*

² Se separat diskussionsunderlag *"Miljöpolitikens spelplan: Ett diskussionsunderlag inför seminarium den 29:e november"*

³ Rapporten är sammanställd av Nina Weitz, SEI.

Krutmeijer presenterade därefter programmet.⁴

2. Sammanfattning av diskussionsunderlaget

Annika E. Nilsson (SEI) presenterade det diskussionsunderlag som cirkulerats inför seminariet. Till grund för underlaget låg tankar och resonemang som Miljöforskningsberedningens ledamöter formulerat i intervjuer med SEI.

Nilsson inledde med ett par reflektioner på underlaget, vilka kan sammanfattas i tre spår; förändringar i omvärlden, att Sverige inte når miljömålen, och att den analys som dagens miljöpolitik grundas på härstammar från början av 1990-talet och att förutsättningarna därefter har förändrats.

Snabba och dramatiska förändringar i miljön samt politiska förändringar med nya aktörer och handelsvägar har skapat en ny omvärld och politiskt klimat att förhålla sig till. Mångfalden av aktörer och politiska regimer, ofta i andra konstellationer än den traditionellt mellanstatliga, har också ökat och överlappar varandra. Frågan väcktes vilka de nya aktörerna är och vad som driver dem.

Den mer komplexa världen ställer nya krav och ger andra förutsättningar för miljöpolitiken än tidigare. Insatser utöver vad som tidigare definierats som miljöpolitikens ansvarsområde krävs nu, och kravet på samspel ökar både vertikalt och horisontellt. I den föränderliga världen har det svenska miljöarbetet mattats av. Frågan väcktes hur ouppnådda miljömål ska hanteras, och huruvida vi står i ett nytt vägskäl där nexus, samspel och säkerhetspolitiska intressen står i centrum.

Utifrån de intervjuer som SEI genomfört med Miljöforskningsberedningens ledamöter hade fyra teman valts för att fokusera diskussionerna vid seminariet. Dessa handlar om miljöpolitikens vision, roller för olika delar av samhället i miljöpolitiken, samt omvärldsanalys.⁵ Under tema 1 berörs frågan om miljöpolitikens syfte och behovet av en vision för det samhälle som miljöpolitiken ska bidra till. Intervjumaterialet tydde på att miljöpolitiken uppfattades som reaktiv och styrd av andra politikområden utan att själv sätta agendan. Underlaget väcker frågor kring hur en aktiv samhällspåverkande miljöpolitik kan se ut, vad miljöpolitiken ska uppnå och hur framgång definieras. Tema 2 rör utmaningen att miljöpolitikens frågor är gränsöverskridande medan departement och myndigheter präglas av sektorsansvar. Höga krav på samverkan mellan olika politikområden väcker frågor kring miljöpolitikens roll som eget politikområde, och hur förutsättningarna för att hantera ämnesövergripande frågor kan förbättras. Relationen mellan forskning och miljöpolitik utgör fokus för tema 3. Intervjumaterialet pekade både på att vetenskapen generellt spelar en allt viktigare roll för miljöpolitiska beslut och att det i Sverige tycks saknas systematik för att tillvarata den forskning som bedrivs. I underlaget väcks frågan hur forskningen kan göras mer användbar, var syntesarbetet görs och vem som lägger det stora pusslet. De inledande reflektionerna kring förändringar i omvärlden och det politiska klimatet diskuteras under tema 4, som fokuserar på vilken betydelse förändringar i den internationella spelplanen har på den svenska miljöpolitiken och vilka nya krav de ställer.

---

⁴ Se program i bilaga 2

⁵ Se separat diskussionsunderlag *"Miljöpolitikens spelplan: Ett diskussionsunderlag inför seminariet den 29:e november"*

En matris från diskussionsunderlaget presenterades som hjälp för att strukturera diskussionen och för att applicera de övergripande temana på miljöpolitikens centrala sakområden.

Kommentar:

”Nexus” kan beskrivas som ett uttryck för hur frågor är sammanlänkade (exempelvis mat-vatten-energi). Vi behöver hitta verktyg för att förstå *hur* olika aspekter är sammanlänkade, inte bara konstatera att så är fallet. Vilka scenarier är tänkbara? Hur ska vi agera?

3. Miljöpolitikens roll nu och i framtiden I

Sverker Sörlin reflekterade över miljöpolitikens villkor. Sörlin kommenterade att ”spelplan” är en metafor som för tanken till att gränser och regler är tydliga, och föreslog att ”villkor” var en mer lämplig, om än kärvare, beskrivning.

Miljöpolitikens korta historia beskrevs övergripande. Kunskapsbaser styr hur vi förstår miljö och miljöpolitik och hade till en början varit av naturvetenskaplig och teknisk karaktär. Efterhand har samhällsvetenskap, så som ekonomiska perspektiv, inkluderats.

Tankar om miljö associeras ofta med problem – miljöproblem – men också till förmågan att göra prognoser och blicka framåt. Den tekniska utvecklingen har ofta skapat tillit till framtiden och miljöpolitikens lösningsfokus har gjort att man sett på problem som något som går att lösa. Definitionen av att ha lyckats blir därmed att ha nått den punkt då man löst problemen.

Det lösningsinriktade ansatsen har gjort att forskningen inriktats på effekter och systemtänk. Eko-effektivisering och ekologisk modernisering är mer sentida begrepp för att beskriva samma sak.

Traditionellt har miljöpolitikens ram varit nationell med konkreta end-of-pipe frågor. Dessa frågor var enklare att lösa, exempelvis genom arealskydd och reservatspolitik, än många av dagens problem. När målstyrning nu präglar miljöpolitiken och komplexiteten ökar är problemen mer svårlösta och framgången följaktligen mindre.

Sörlin konstaterade att miljöpolitiken tunnats ut. Det betyder samtidigt att miljöpolitiken breder ut sig och finns i alla samhällsliga företeelser. Globalisering, finanskapitalets beslutsspridning, handelspolitik, geopolitik för energi och resurser, klimatpolitisk diplomati och säkerhetspolitik nämndes som exempel. Miljöpolitikens dagordning sätts någon annanstans och politikområden driver på varandra på ett sätt som pressar ner miljöprioriteringar. Det, menade Sörlin, gör att man ser utmaningarna på alla nivåer men att ingen agerar.

Ett antal *mismatches* pekades ut och handlade om att miljöpolitikens räckvidd är begränsad där internationella avtal har liten makt och den institutionella ordningen är primitiv, särskilt globalt. Dessutom har lösningsfokus blivit allt mer otillräckligt och bristen på samhällstänk och värderingar i miljöpolitiken ett allt större problem, samt att kunskapsdomänen är otillräcklig. Exempelvis behövs perspektiv från religion, vardagsliv, historia, etik och ekonomi inkluderades för en långsiktig miljöpolitik.

Sörlin avslutade med att kommentera avsaknaden av kreativitet tankearbete kring miljöpolitikens relation till andra politikområden. Hur skulle det se ut om miljödagordningen sattes i första hand? Sådana större frågor borde miljöministern tala om, menade Sörlin.

Kommentar:

En kommentar betonade att bilden av att alla var överens om att det går dåligt med miljöarbetet men att ingen har makt att göra något åt det borde kompletteras med att opinion och kunskap faktiskt saknas på många håll. Därmed ansågs även upplysning bli en möjlig ingång till förändring.

4. Miljöpolitikens roll nu och i framtiden II

Måns Lönnroth gav sitt perspektiv på miljöpolitikens förutsättningar. Lönnroth menade att miljöpolitiken saknar forum och systematik för att lära av framgångar och misslyckanden. Miljöforskningsberedningen skulle behöva en vidare kompetens än vad den har i sin nuvarande form för att kunna utgöra ett sådant forum.

Lönnroth menade att tydliga stuprör inom förvaltning och forskning, samt en brist på kunskap om exempelvis institutioner, strukturomvandling och intressekonflikter var huvudskäl till miljöpolitikens oförmåga att lära av erfarenhet. Som ett första steg behövde man lära sig att göra upp med myter, bland annat rörande miljöpolitikens historia.

Vidare underströks vikten av att förstå allmänpolitiken för att förstå miljöpolitiken. Av tidigare erfarenhet kan vi lära att drivkraften till att miljöpolitiska frågor lösts ofta har legat i allmänpolitiken, exempelvis nämndes hur miljöskyddet under 80-talet blev en del av politiken för snabb strukturomvandling. Det handlar om att hitta en gemensam färdväg för att göra lösningar möjliga. Att belysa framgångar är därför av stor vikt. De områden som vi hittills inte lyckats hantera behöver vi också tala mer om, och Lönnroth underströk hur frågor om övergödning, havsmiljö, kemikalier, klimat och ekosystem kan lära av framgångar på andra områden. Miljöpolitiken ansågs inte svårare än andra områden, och medan varje sakområde har sin spelplan har vi mycket att lära i överföringen mellan dem.

Lönnroth menade att Miljöforskningsberedningens bidrag skulle kunna vara att lära över sakområden på ett systematiskt sätt, och föreslog en systematisering av kunskapen inom fyra fält: den industriella strukturomvandlingen, kunskap om samband mellan åtgärd och effekt, hur de centrala intressekonflikterna ser ut, och huruvida de institutioner som ska hantera intressekonflikterna är tillräckligt starka, kompetenta och opartiska.

Lönnroth avslutade med att citera Max Planck "Truth never triumphs. The opponents just die away. Science progresses funeral by funeral".

Kommentar:

Någon sade att förståelsen för miljöperspektiv historiskt har varit begränsad inom politiken och att miljödepartementet ständigt har mött stuprör. Miljöministern har haft en svag roll, men genom att lyfta ansvaret till partiledarnivå har man tidigare tvingats förhandla miljöfrågor och hantera stuprören.

- Var ska ansvaret ligga för att miljöpolitiken ska få tyngd?
- Hur förhåller vi oss till politikens verklighet?

Vidare menade någon att vi skulle akta oss för självömkan, att hävda att allt är svårare och annorlunda nu. Istället skulle vi reflektera över var maktbalansen finns i opinionen och stärka arbetet med pragmatisk, tillämpad forskning som kan leda till nya förslag.

→ Vem arbetar fram nya förslag?

Det poängterades att miljödiskussionen ofta upplevs negativ, med fokus på nej-sägare och gränser. En kommentar var att vi idag befinner oss i en ohållbar övergångsfas och att vi istället för att delta i den negativa diskussionen skulle fundera över vad det goda samhället handlar om.

En representant från näringslivet konstaterade att mycket var på gång i branschen, att förändring kan ske snabbt när beslut väl fattas, men att det saknas verktyg för att kommunicera och tala ett begripligt språk. Företagen ansågs ha påbörjat en ny era där miljö ses som en affärsdrivande nytta genom vilken man vinner ökad lönsamhet.

Regeringskansliet uppfattades dock som okunnigt om marknadskrafternas förmåga och därmed vilka styrmedel som är lämpliga, medan företagen ansågs okunniga om lagstiftning och deras möjlighet till påverkan. Var gör företagen störst nytta i framtiden? Man menade att broar behöver byggas mellan aktörsgrupper, och att de områden var man kan kraftsamla gemensamt – istället för att polarisera – behöver identifieras.

→ Hur kan broar byggas mellan aktörsgrupper?

→ Hur tillvaratas näringslivets påverkansmöjligheter?

5. Gruppdiskussioner kring rundabord

Deltagarna diskuterade seminariets fyra teman i mindre grupper. Grupperna var sammansatta för att uppmuntra diskussion över sakområdets gränser.

6. Diskussion i plenum med miljöminister Lena Ek

Diskussionen sammanfattas nedan under respektive tema och utgörs av respektive grupps återrapportering samt enskilda deltagares inlägg. Ståndpunkterna återspeglar således inte nödvändigtvis Miljöforskningsberedningens samstämmiga syn.

Om miljöpolitiken som en framtidsfråga – att ha en vision och en agenda

En viktig grundbult ansågs vara att miljöpolitiken behöver mer än *en* vision. Någon menade att en gemensam vision är orimligt då en enda forskningsbaserad vision inte finns, något man menade att inte minst realpolitiken tydligt visar.

Genom att diskutera vad vi vill uppnå i samhället menade någon att miljöpolitiken kan lyftas som en framtidsfråga. Vad har vi för värderingar? Inte bara tillväxt ansågs vara viktigt.

Samtidigt ansåg någon att en vision om det samhälle vi vill uppnå inte är tillräckligt, då stora osäkerhetsfaktorer spelar in. Den inneboende risken, menade man, är att framtidens miljöpolitik enbart får utrymme att vara reaktiv och fokusera på nationellt skydd, och att en vision då snarare kan hindra oss från att se den utveckling som sker.

Den negativa synen på miljö som restriktion menade någon behövde vändas till att handla om välfärd och en längtan bort från nuläget. För att längta bort behövde vi vidare berätta hur det ser ut idag och ställa oss frågan huruvida det samhälle vi vill ha kolliderar med miljön. Andra ansåg dock att att bryta ner för att gå vidare var en riskabel väg att gå, då de

flesta människor blir paralyserade av att uppgiften är för stor och svår. Man ansåg att de som förstår problematiken och kan agera är få.

Vidare ansågs mer forskning och kunskap behövas om realpolitikens villkor. Forskning om den realpolitiska processen och en konkretisering av hur världen ser ut idag efterfrågades. Vad är det som gör att en process lyckas där en annan liknande process misslyckas?

Ett behov av ledarskap uttrycktes. Hur kan det stärkas? Dialogforum? Någon underströk att politiken och retoriken måste vara beredd på att möta kritik angående kostnader, och att politiker måste våga stå för besluten. Det poängterades även att framtida generationer inte finns representerade i diskussionen.

Frågan lyftes hur förändring kan ske och hur man kan mobilisera en önskan om förändring hos väljare och konsumenter. Genom politisk påtryckning? Någon ansåg att det förutsätter begåvade/välutbildade väljare och mobiliserande politiker. Någon annan underströk vikten av tajming, samt att politiker plockar lågt hängande frukter och att man därför behövde hitta sätt att få in miljön i andra enklare (kanske mindre viktiga) frågor.

Vi ansågs behöva frigöra oss från misslyckanden och knyta an till framgångar, och någon menade att näringslivet låg före politiken i det avseendet. Någon annan inflikade att det påståendet hade en idealiserande underton, att det skulle betyda att politikerna håller tillbaka, men att politiken tvärtom går före och man inte bör förlita sig på att näringslivet kommer lösa problemen.

"Benefits of action" ansågs viktigt för att visa de goda exemplen och att utveckling kan gå hand i hand med fördelar även ur ett miljöperspektiv. *"Benefits of action"* kan visa det konkreta som sedan kan lyftas till visionen, menade någon. Vidare, att miljön ska ses som en förutsättning att nå visionen, inte ett hinder.

Sternrapportens betydelse för att förändra en global opinion underströks flera gånger. Rapporten ansågs ha spelat en viktig roll i att visa på ekonomiska fördelar med att engagera sig och förena de viktiga komponenterna av modernitet inom de ramar naturen ger. Hur kan vi upprepa den? Kan vi lära oss mer eller se fler möjliga vändningar? Vad kan vi lära av drivkrafterna bakom initiativ såsom miljöhuvudstäder och satsningar på hållbara städer? Kan miljöpolitikens position stärkas genom att underbygga analys med ekonomiska aspekter?

Samtidigt poängterade någon att dagens miljöpolitiska debatt tenderar att fastna i sökandet efter vinna-vinna-strategier men att det långt ifrån alltid går att hitta sådana. Andra argument som baseras på moral, etik och ansvar och som har en bredare anklang än de ekonomiska argument som ju är grunden för vinna-vinna-strategin menade man därför måste lyftas fram.

Juridiska perspektiv och lagstiftningens roll underströks också som viktiga, likaså språkets betydelse. Hur ser vi på modernitet och vad som ligger framför oss? Vad menar vi med välfärd?

Någon ansåg att ett system för prioriteringar behövs, och nämnde ett exempel där man utarbetat ett sådant system vetenskapligt.

Någon noterade att livsstilsförändringar inte diskuterats mycket vid seminariet, men efterfrågade en reparationskultur. Frågan väcktes var Sverige nu gör av sina problem. Exporteras de?

Om gränsöverskridande miljö kontra sektorsansvar

Diskussionen om integrering/marginalisering av miljöpolitiken menade man kunde liknas vid diskussionen om jämställdhet. Någon underströk vikten av att undvika en gisslanfunktion.

Frågan väcktes var miljöpolitiken ska drivas och den viktiga kopplingen mellan allmänpolitik och miljöpolitik underströks. Man ansåg att miljöfrågorna behöver drivas från en stark regering och det är viktigt att regeringen, som ett kollektiv, tar ansvar.

Samtidigt som kopplingen till allmänpolitiken ansågs viktig och en möjlig öppning, underströk någon att frågan även måste kunna bära sig själv.

Miljöpolitiken ansågs behöva större inflytande på andra politikområden och hållbarhetsramar sättas för alla områden. Kopplingarna mellan miljömål och andra mål ansågs för få och miljömålen vara för byråkratiska i sin utformning.

Man menade att Miljödepartementet och myndigheter måste finnas och någon ansåg deras roll vara att identifiera frågeställningar och behov för andra departement, myndigheter och sektorer att hantera. Samtidigt poängterade någon att politiken inte formas på departementen utan genom att en regering väljs, och att vi därför skulle fundera över hur de politiska partierna används som en kanal för miljöpolitiken. Man menade att miljöfrågorna behöver malas in i valrörelser, och underlag förberedas som gör miljöpolitiken en attraktiv del av politiken.

Begrepp ifrågasattes och man menade att de behöver diskuteras. Vad är en sektor? Hur griper de in i varandra? Hur utkrävs ansvar och av vem när sektorer griper in i varandra?

Någon menade att underlag behöver samlas in sektor för sektor kring vilka behoven är, och diskussioner drivas igång kring dessa. Klimatfärdplanen nämndes som ett exempel på sådant arbete.

Att välfungerande samhällen krävs för att samhällen ska fungera väl lyfte någon som en viktig paradox, och underströk vikten av tilltro till systemet. Var finns makten att agera? Vem kan agera när målen inte uppfylls? Betydelsen av medborgares engagemang nämndes också.

Om relationen mellan forskning och miljöpolitik

Man ansåg att tankesättet behöver breddas till att omfatta hela skalan av forskning och implementering.

Dialogen mellan forskning och politik ansågs vidare central. Medan kunskapen ansåg finnas och Miljödepartementet ha möjlighet att hämta kunskap från exempelvis myndigheter, menade man att det behövs sätt att föra kunskapen uppåt och för att mötas kring språk och tidsbegrepp. Någon nämnde att långsiktiga dialoger mellan politiker och praktiker tidigare hade visat sig användbara. Miljöforskningsberedningen ansågs vara en mycket viktig arena för ett ökat utbyte och dialog.

Någon underströk att det krävs en bättre dialog mellan personer som arbetar med det praktiska miljöarbetet och de som arbetar med forskning. Ett exempel på en god och

framgångsrik dialog mellan forskare, praktiker och politiker ansågs vara det samarbete som byggdes upp när Kosterhavets nationalpark bildades och där motsättningarna inledningsvis var stora mellan de olika parterna.

Någon menade vidare att vissa begrepp som används och spelar stor roll i politiken har en svag vetenskaplig grund, och nämnde ekosystemtjänster och ekosystemansatsen som exempel på detta. Arbetet kring biologisk mångfald menade någon annan var ett exempel där dialogen mellan forskning och politik misslyckats, då begreppet använts på politisk nivå innan forskare utrett vad det var. Realistiska visioner och konkreta mål ansåg man kräver att forskare involveras tidigt.

Behovet av syntester underströks. Man menade att det idag ofta saknas institutioner för att göra sammanställningar och synteser av forskning inom olika områden och att det saknas verktyg från forskarhåll som kan utnyttjas i politiken. Som ett exempel på verktyg nämndes begreppet "kritiska belastningsgränser" som fått stor betydelse för det politiska arbetet med försurningsfrågan.

Det ansågs att Miljöforskningsberedningen skulle kunna fungera som insamlare av synteser och föra dem vidare till politiken. Någon menade även att Miljöforskningsberedningen skulle kunna ge råd direkt till ministrar.

Frågan lyftes hur tvärkopplingen mellan realpolitik och forskning kunde öka. Någon menade att varje förändring kräver sin psykologi och att forskningen behövs för att hitta kopplingar och förklaringar. Politik och forskning ansågs dels kunna utbyta kunskap men också kunna växeldra.

Någon underströk möjligheterna i den tillämpade miljöforskningen och näringslivets inblandning, exempelvis genom statlig och privat samfinansiering. Ökade satsningar på implementering ansågs nödvändiga. Det konstaterades att många forskare i mycket liten utsträckning deltar i den offentliga debatten.

Om förändringar i den internationella spelplanen och Sveriges framtida roll

Det konstaterades att stora förändringar sker internationellt och att omvärldens komplexitet ökar. Frågan väcktes vem som ska ta ledarrollen när USAs roll minskar och EU är en svag ledare. Vikten av en ledare ansågs mycket stor, och politiska ledare ansågs ha skyldighet att gå något utanför sina mandat för att driva på förändring.

Sveriges roll internationellt ansågs ha marginaliserats och minskat under de senaste åren. Huruvida den nedrustats medvetet eller omedvetet menade någon var oklart, men enighet rådde om att den måste rustas upp. På hemmaplan menade man att Sverige måste värna (och återuppbygga) kompetensen inom departement och myndigheter att agera internationellt. En central, sammanhållande funktion för frågor om hållbar utveckling efterfrågades.

Sveriges inträde i EU ansågs ha minskat frihetsgraden, men Sveriges position menade man var alltför defensiv trots de komplexa systemen. Någon sade att folk lyssnar på Sverige trots att förtroendet minskat. Man ansåg att Sverige kan vara mer pådrivande i EU, och framförallt agera på hemmaplan. Någon underströk att Sverige ska gå före, och inte invänta exempelvis EU-lagstiftning.

En experimentell miljöpolitik efterfrågades där svängarna tas ut, nya styrmedel, regleringar och nya sätt som visat sig framgångsrika i andra länder testas, samtidigt som man är vaksam på demokratiaspekter och väljarnas förtroende.

Man ansåg att Sverige kan visa på föregångsidén. Exempelvis, menade någon, genom att visa att det är inspirerande att känna att man är med snarare än att vänta på att andra ska agera. Någon menade att det nu fanns tillfälle för en grön krispolitik. Vidare ansågs att Sverige kan demonstrera teknikens möjligheter och därigenom skapa konkurrenskraft, och att Sveriges mäklande roll är viktig. Sverige kan, trots sin storlek, också spela en roll som skyltfönster. Någon underströk att man då måste visa att man menar allvar och exempelvis utveckla teknik som kan minska utsläppen. Politiska styrmedel ansågs mycket viktiga i att driva den utvecklingen. Från politiskt håll ansåg man att verktygen för att förvalta förändring finns.

Den svenska kompetensen att agera globalt ansågs urvattnad och någon menade att det behövs ökad förståelse för omvärlden och det globala systemet. Ett ledarskap som driver på efterfrågades. Man ansågs inte ha råd att missa "*windows of opportunity*" på den internationella nivån. Samtidigt sade någon att ledarskap handlar om psykologi och att politiken kräver majoriteter samt beslut som kan följas – stora förväntningar skapar också mycket frustration.

Miljöpolitikens status ansågs central för dess framgång. Man menade att det är svårare att förhandla idag och därför viktigt att göra miljöpolitiska frågor till allmänpolitiska. Diskussionen på den globala spelplanen har handlat mycket om vem som ska ta på sig bördan medan den egentligen borde diskutera frågor kring den egna välfärden, menade någon. Om man kunde få diskussionen till att handla om det skulle skälen och viljan till att agera också påverkas.

En annan orsak till svårigheterna i internationella förhandlingar ansåg någon vara att det idag finns fler starka aktörer än tidigare. Man menade att det var positivt att fler är av jämlik status och att människor lyfts ur fattigdom, men att det dock på kort sikt får negativa miljökonsekvenser. Man menade att vi nu befinner oss i en övergångsfas.

Någon menade att förhandlingar borde fokuseras på konkreta, praktiska frågor och intresset riktas dit makten till förändring finns. Att lyfta underifrån och få med länder som tidigare inte synts ansågs vara en möjlig väg att gå.

Institutionernas vikt och det faktum att de saknas på många håll underströks. Väl fungerande institutioner ansågs nödvändiga för att naturresurser ska hanteras hållbart och för att miljöfrågor ska ses som viktiga. De ansågs också vara en förutsättning för dialog mellan olika aktörer i samhället. Hur får man välfungerande institutioner att växa fram?

Att lyfta goda exempel och visa på "*benefits of action*" ansågs viktigt för att kontra misslyckanden såsom i Köpenhamn. Besvikelsen i Köpenhamn hängde samtidigt ihop med orealistiska förväntningar, menade någon. Var kom dessa förväntningar ifrån? Möten som COP ansågs ändå viktiga för att hålla frågorna vid liv och lyfta utvecklingen framåt, exempelvis menade någon att de hade påverkat förhandlingsdynamiken så att EU och G77 nu arbetar bättre ihop. Att tålamod krävs för de små steg som tas mot en annan och bättre värld underströks. Projekt "*Eken*" ansåg någon var en möjlighet att peka på fördelarna med att agera. Genom att gå in på många områden och visa hur miljöåtgärder ger fördelar i andra sektorer kunde vi bryta igenom stuprören. Det, menade någon, kan också vara ett sätt att

komma ifrån bördefördelningsdiskussionen. De globala hållbarhetsmål som blev ett resultat av Rio+20 nämndes också som ett sätt att bryta igenom stuprören.

Kopplingen till allmänpolitiken ansågs vara en förutsättning för att miljöpolitiken ska fungera även på internationell nivå. Däri menade man att möjligheter finns, exempelvis "benefits of action" och öppningar som kan ta oss framåt. Nya handlingsvägar – såväl regionala, bilaterala eller med likasinnade ansågs nödvändiga, särskilt då FN inte kan hantera frågorna väl. I det, menade någon, finns hopp som kanske inte allmänheten, som fortfarande minns kraschen i Köpenhamn, ser. Det ansågs viktigt att stödja allianser av likasinnade och att länka dessa som ett snabbspår till FN-förhandlingar.

En riskfylld möjlighet ansågs vidare vara att koppla miljöpolitiken till säkerhetspolitiken. Man menade att miljöpolitiken kan ges tyngd genom att betona att miljön är en förutsättning för den grundläggande säkerheten – till exempel mat, vatten och hälsa. Risken ligger i att länder lätt låser sig i sina säkerhetspolitiska positioner.

Medan näringslivet redan ansågs vara engagerat menade någon att det behöver stärkas ytterligare, och möjligheterna till detta menade man fanns. Ekonomiska styrmedel ansågs ha stor potential och direkt påverka investeringsbeslut. Någon menade att det handlar om att få finansströmmarna att investera rätt, och för att ge mer kraft efterfrågades mer styrning.

'Polluter Pays Principle' ansågs viktig för att få externa effekter internaliserade. Någon underströk att många olika exempel på styrmedel finns runtom i Europa och att dessa skulle kunna samlas ihop till en verktygslåda att genomföra på hemmaplan.

Flera deltagare ansåg att det lokala Agenda 21-arbetet skulle återupptas.

7. Avslutning

Moderator Eva Krutmeijer tackade för en givande eftermiddag. Seminariet följdes av mingel på Miljödepartementet.

BILAGA 1

Deltagarlista seminarium 29 nov om miljöpolitikens framtida spelplan, Miljöforskningsberedningen

1. Rolf Annerberg
2. Erik Arnberg
3. Svante Axelsson
4. Christian Azar
5. Susanna Baltschevsky
6. Carl Bennet
7. Karl Johan Bondeson
8. Lena Ek
9. Göran Enander
10. Lars-Göran Engfeldt
11. Åsa Guilamo
12. Karl Hallding
13. Annika Helker Lundström
14. Petter Hojem
15. Viktoria Ingman
16. Olof Johansson
17. Olof Johansson Stenman
18. Olof Olsson
19. Kerstin Johannesson
20. Sofia Juhlin
21. Eva Krutmeijer
22. Johan Kuylenstjerna
23. Allan Larsson
24. Anna Ledin
25. Eva Lindhé
26. Christina Lindbäck
27. Michael Löfroth
28. Måns Lönnroth
29. Annika Markovich
30. John Munthe
31. Annika E Nilsson
32. Annika Nordin
33. Maria Schultz
34. Sverker Sörlin
35. Anders Turesson
36. Marie Uhrwing
37. Nina Weitz
38. Maria Ågren

BILAGA 2

Program

- 13.00–13.05 Inledning
- 13.05–13.15 Annika Nilsson (SEI) ger en kort sammanfattning av underlaget
- 13.15–13.40 Måns Lönnroths och Sverker Sörlins perspektiv på miljöpolitikens roll nu och i framtiden
- 13.40–15.00 Gruppdiskussioner kring runda bord med fika
- 15.00–17.00 Diskussion i plenum
- 17:00 Avslutning
- 17:10- Mingel på Miljödepartementet, sal Mälaren, Tegelbacken 2.